

Analysis of University functions in the field of Resistance

Rashid Jafarpoor Kolouri*
Sajjad Chitforoush**

Received: 2021/02/13

Accepted: 2022/04/09

Abstract

One of the important concepts and influenced by the thought of the leaders of the Islamic Revolution is the concept of "Resistance", which in the past few decades of Islamic Iran, has created a broad current of thought in various fields. for example; in the field of foreign policy, by influencing the developments in the region, it has changed many international equations in favor of the oppressed nations of the region. However, this idea has brought various costs to the countries of the resistance. Experience has shown that in order to reduce costs, intellectual and cultural institutions need to help further clarify the issue. One of the most important of these institutions is the university. The university has various educational, research and cultural functions, and based on these functions, it can be the basis for expanding and deepening the discourse of resistance. The main question of the present article is "What are the most important practical functions of the university in developing the idea of resistance?" In this research, using the theory of structural functionalism and with a descriptive-analytical approach and collecting and analyzing data from various educational, research and cultural sources and documents, the subject has been studied. The results show that the university has done many activities in the field of research and culture due to expanding the concept of resistance, but in the field of education and the establishment of disciplines related to resistance needs more scientific activities.

Keywords: Islamic Revolution, Islamic Republic of Iran, University, Gaseem Soleimani, Culture, Resistance.

* PhD in Political Science, Deputy Director General of the Office of Cultural Affairs, Ministry of Science, Research and Technology, Tehran, I.R.Iran (Corresponding author).
rjafarpoor@yahoo.com

** Assistant Professor of Political Science, Imam Hossein University, Tehran, I.R.Iran.
sajjadchitfroush65@yahoo.com

تحلیل کارکردهای دانشگاه در حوزه مقاومت

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۱/۲۰

مقاله برای بازنگری به مدت ۱۵۹ روز نزد نویسندگان بوده است.

رشید جعفرپور کلوری*

سجاد چیت فروش**

چکیده

یکی از مفاهیم مهم و متأثر از اندیشه رهبران انقلاب اسلامی مفهوم «مقاومت» است که در چند دهه گذشته ایران اسلامی، موجب پیدایش یک جریان فکری و راهبرد عملی در نظر و عمل جمهوری اسلامی ایران شده است. طرح و عملیاتی‌سازی این راهبرد، همانند سایر موارد مشابه، دربردارنده هزینه‌هایی است که تجربه نشان داده برای کاهش آن‌ها نیاز است تا نهادهای فکری و فرهنگی به تبیین بهتر و کامل موضوع اهتمام نمایند. از مهم‌ترین این نهادها، دانشگاه است. دانشگاه کارکردهای متعدد آموزشی، پژوهشی و فرهنگی دارد و براساس همین کارکردها می‌تواند زمینه‌ساز بسط و تعمیق گفتمان مقاومت باشد. سؤال اصلی مقاله این است که کارکردهای دانشگاه در تبیین و بسط اندیشه مقاومت کدامند؟ در این پژوهش با استفاده از نظریه کارکردگرایی ساختی و با رویکرد توصیفی - تحلیلی، موضوع بررسی شده است. نتایج نشان می‌دهد که دانشگاه در حوزه‌های پژوهشی و فرهنگی به شکل قابل قبولی در زمینه تبیین و بسط مفهوم مقاومت فعال بوده، اما در حوزه آموزشی و تأسیس رشته‌های مرتبط با مقاومت نیاز به فعالیت بیشتر است.

واژگان کلیدی: انقلاب اسلامی، جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه، فرهنگ، قاسم سلیمانی، کارکردگرایی ساختی، مقاومت.

* دکترای علوم سیاسی، قائم مقام معاون فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، تهران، جمهوری اسلامی ایران (نویسنده مسئول).

rjafarpoor@yahoo.com

** استادیار گروه تاریخ انقلاب اسلامی، دانشگاه جامع امام حسین علیه‌السلام، تهران، جمهوری اسلامی ایران.
sajjadchitfroush65@yahoo.com

مقدمه

بیان مسئله: پژوهش‌های تاریخی نشان می‌دهد که مقاومت با استعمار ارتباط تنگاتنگی داشته و با گسترش استعمار، مفهوم مقاومت نیز بسط و توسعه یافته است. البته این مسئله زمانی بسیار برجسته شد که برخی کشورهای غربی در عصر «استعمار فرانسه» متوجه شدند که تنها راه تسلط بر کشورها، تسلط بر فکر و فرهنگ مردم این جوامع است. نظریه‌پردازان استعماری بر آن بودند تا از طریق تغییر ذهنیت و آگاهی مردم، زمینه را برای نفوذ بیشتر خود فراهم کنند. یکی از شیوه‌های مهم برای ترویج اندیشه‌های فرهنگی و اعمال سلطه نرم، «نهادسازی» بوده است. در این خصوص می‌توان به تأسیس طیف متنوعی از نهادها اشاره داشت که در این میان «دانشگاه» جایگاه متمایز و منحصربه‌فردی دارد. از این زمان است که شاهد بازتولید اهداف استعماری در قالب نظریه‌های علمی و ترویج آنها می‌باشیم. این روند متأثر از پیروزی انقلاب اسلامی مورد چالش واقع شده و شاهد طرح ایده و سیاست جدیدی در ارتباط با کارکردهای دانشگاه هستیم. با این توصیف مشخص می‌شود که تحلیل کارکردهای دانشگاه در حوزه مقاومت، مساله اصلی تحقیق حاضر را شکل می‌دهد.

اهمیت: گفتمان مقاومت اسلامی همانند سایر نظام‌های گفتمانی، جهت ترویج مبانی و اهداف خود نیاز به تأسیس و فعالیت هدفمند نهادهای علمی و راهبردی همچون دانشگاه دارد. از این منظر مشخص می‌شود که پژوهش‌هایی از این قبیل دارای اهمیت راهبردی برای گفتمان مقاومت در هر دو عرصه نظر و عمل است.

ضرورت: کم‌توجهی و یا بی‌توجهی به نقش و جایگاه دانشگاه در بحث مقاومت، می‌تواند به بروز ضعف نظری در مقام شناخت و ترویج مقاومت و همچنین انحراف در سیاست‌گذاری مقاومت در عرصه عملی دامن‌زده و از این طریق تربیت نیروی آگاه و ماهر در این حوزه را دچار اختلال سازد. بر این اساس مطالعاتی از این دست دارای ضرورت عملیاتی بوده و آینده جریان مقاومت را تضمین می‌نماید.

اهداف: تقویت گفتمان مقاومت و کمک به تبیین هرچه بهتر این راهبرد، هدف اصلی نویسندگان را شکل می‌دهد. در همین ارتباط، شناسایی ظرفیت‌های دانشگاه در بحث مقاومت، و زمینه‌سازی برای ارزیابی عملکرد دانشگاه در بحث مقاومت، به‌عنوان دو

هدف فرعی مدنظر بوده‌اند.

فرضیه و سؤال‌ها: این پژوهش فرضیه‌آزما نبوده و سؤال محور می‌باشد. پرسش اصلی محققان این است که: کارکردهای دانشگاه در تبیین و ترویج مقاومت کدامند؟ در همین خصوص دو سؤال فرعی زیر طرح شده‌اند: کارکردهای عمومی دانشگاه کدامند؟ عملکرد دانشگاه‌ها در ایران در حوزه‌های مختلف مقاومت، چه بوده است؟
روش: پژوهش حاضر از حیث نوع، بنیادی - توسعه‌ای و از حیث رویکرد محققان، توصیفی - تحلیلی است. برای گردآوری داده‌ها از روش اسنادی و برای تحلیل آنها از روش «نظریه مینا» بهره برده شده است. نظریه منتخب نویسندگان «نظریه کارکردگرایی ساختی» است که در بخش مبانی نظری معرفی شده است.

۱. پیشینه

در حوزه مقاومت و نقش دانشگاه در تولید ادبیات مربوط به آن پژوهش‌های متعددی صورت گرفته که در ادامه و در دو بخش به آنها اشاره خواهد شد.

۱-۱. پیشینه موضوع در دو فصلنامه دانش سیاسی

نشریه دانش سیاسی در دو مقاله به بحث مقاومت پرداخته است که از حیث موضوعی به پژوهش حاضر نزدیک است اما از حیث رویکردی متمایز می‌باشند. مقاله نخست به تبیین مدل مفهومی مقاومت در اندیشه آیت‌الله سید علی خامنه‌ای (آسیه مهدی‌پور، ۱۳۹۸) اختصاص دارد که در آن چستی مفهوم مقاومت، ابعاد، زمینه‌ها، پیامدها و چشم‌انداز مقاومت بررسی شده و از دانشگاه و کارکردهای آن سخنی به میان نیامده است. مقاله دوم (حیدر شهریاری، ۱۳۹۳) از آن حیث که به تحلیل گرایش‌های سیاسی دانشجویان می‌پردازد، اشاره‌ای به موضوع مقاومت دارد، اما در نهایت به نهاد دانشگاه و کارکردهای آن در حوزه مقاومت نمی‌پردازد.

۲-۱. پیشینه موضوع در سایر منابع علمی

عمده منابع موجود در بحث مقاومت و دانشگاه، به ابعاد علمی و یا بنیادهای نظری و فرهنگی مقاومت پرداخته‌اند که مورد علاقه مطالعات دانشگاهی است، اما به بحث

اصلی‌ای که این نوشتار در پی آن است، اصولاً توجه نداشته‌اند. برای مثال رحمانی‌نژاد (۱۳۹۶) از نقش دانشگاه در حوزه مقاومت بحث نموده، اما فقط از منظر ادبی به موضوع پرداخته و کارکردهای پژوهشی و تربیتی دانشگاه را به بحث نگذاشته است. همچنین می‌توان به مقاله غفاری هشتجین و عبدالهی (۱۳۹۹) اشاره داشت که اگرچه سطح تحلیل آن آموزش عالی است اما موضوع آن انقلاب اسلامی و نه «مقاومت» است. رویکردی مشابه توسط دبیری‌مهر (۱۳۹۲) مدنظر بوده، آنجا که نویسنده عموماً مؤلفه‌های فرهنگی دانشگاه را به بحث گذارده و به سایر کارکردها نپرداخته است. چنان‌که ملاحظه می‌شود در این مطالعات کارکردهای دانشگاه در بحث مقاومت به‌طور مستقل مدنظر نبوده و عموماً برخی از خدمات فرهنگی و یا نظری دانشگاه به‌صورت مصداقی تحلیل شده‌اند. نوشتار حاضر از حیث رویکردی نسبت به سایر منابع موجود، جامع بوده و مکمل مطالعات پیشین در این زمینه به‌حساب می‌آید.

۲. مبانی مفهومی و نظری

پژوهش حاضر از حیث مفهومی و نظری بر سه رکن اصلی استوار است:

۲-۱. مقاومت

ریشه این کلمه فعل ثلاثی مجرد «قام» به معنای به‌پاخاستن، برخاستن و نیز پایدارماندن می‌باشد که چون به باب مفاعله رفته، به معنای با کسی برخاستن، با هم از جا بلندشدن، با کسی ضدیت‌کردن و نیز ایستادگی و پایداری کردن است (میرقادی، ۱۳۹۱، ص. ۷۱). از حیث اصطلاحی مقاومت، بر همه اقداماتی اطلاق می‌گردد که ممکن است به شکل تدابیر اجرایی و بازدارنده باشد و گروه، سازمان یا فردی در رویارویی با تهدیدها، خطرهای و تجاوزهای خارجی یا داخلی با آن روبه‌رو می‌شود (نبیل مطلق شفقور، ۲۰۰۹م، صص. ۲۰-۲۱). مفهوم مختار در این پژوهش آن است که: مقاومت به معنای ایستادگی و پایداری در برابر فشارهای مختلف استعماری و استکباری است که بعد از شکل‌گیری انقلاب اسلامی و با هدف شکست مقاومت مردم ایران، بر نظام سیاسی ایران وارد شده است.

۲-۲. دانشگاه

رویکرد مدرن به دانشگاه و تحلیل آن به مثابه یک «نهاد» ریشه در پژوهش‌های قرن ۱۹ (میلادی) دارد. بررسی طیف متنوعی از نظریه‌ها در این خصوص حکایت از آن دارد که دانشگاه به‌عنوان محلی برای مطالعه آموزش تمام حوزه‌های علمی، هنری و مهارت‌های مرتبط مدنظر است. اگرچه این تلقی طی سال‌های گذشته متأثر از مقولاتی چون اقتصاد و تجارت، فرهنگ و سیاست، و یا فناوری‌های سخت و نرم، تغییر و تحول یافته است (نک. کابال، ۱۳۸۹، صص. ۷۵-۲۳). اما در حد بحث حاضر دانشگاه به‌عنوان نهادی که به‌صورت سازمانی، روشمند، و پویا به بررسی، تحلیل، نقد، تولید و کاربست دانش در سطوح عالی اشتغال دارد، مطرح می‌باشد.

۲-۳. نظریه کارکردگرایی ساختی^۱

یکی از عمده‌ترین نظریه‌ها پس از شکل‌گیری جامعه‌شناسی، نظریه کارکردگرایی ساختی است. کارشناسان معتقدند که این نظریه بی‌گمان مهم‌ترین نظریه در علوم اجتماعی است (ریتزر، ۱۳۷۴، ص. ۱۱۹).

الف. محتوای نظریه: این نظریه از رهیافتی بهره می‌برد که جامعه را شامل نظامی زنده از اجزاء مختلف به‌هم‌پیوسته می‌داند که ساختارهای گوناگون را شکل می‌دهند و هر کدام کارکردی خاص در کل نظام دارند. این مجموعه کاملاً با هم در ارتباط بوده و نسبت به درخواست‌ها و رفتارهای همدیگر حساس بوده و واکنش نشان می‌هند (تنهایی، ۱۳۷۱، ص. ۱۸).

ب. ارکان نظریه: برای این نظریه دو رکن اساسی معرفی شده است:

رکن (۱). ساخت: هرگاه میان عناصر و اجزاء یک مجموعه روابط نسبتاً پایداری برقرار باشد، «ساخت» تشکیل می‌گردد. این اجزاء در جامعه عبارتند از: نهادها، گروه‌ها، هنجارها، ارزش‌ها و باورهای فرهنگی (ستوده و کمالی، ۱۳۸۳، صص. ۵۲-۵۱).

رکن (۲). کارکرد: هر ساخت و یا نظامی دارای یک رسالت اصلی است که از آن به کارکرد یاد می‌شود. پارسونز^۳ کارکردهای اصلی نظام‌ها را شامل موارد زیر می‌داند: تطبیق، دستیابی به اهداف، انسجام، و بالاخره پایداری.

پ. دانشگاه به مثابه نهاد: دانشگاه کارکردهای مختلف آموزشی، پژوهشی و فرهنگی داشته و با تربیت نیروی انسانی، آینده جامعه را رقم می‌زند. نحوه کارکرد اجزا و میزان توجه ارکان دانشگاه به وجوه مختلف کارکردی آن، بستری را برای این نهاد کلان ایجاد می‌کند تا بتواند زمینه‌ساز پرورش و تولید نسلی باشد که تضمین‌کننده چهار رکن تطبیق، دستیابی به هدف، یکپارچگی و انسجام و پایداری نظام اجتماعی بر اساس ارزش‌ها، باورها و بنیان‌های فکری و فرهنگی جامعه باشد (نک. کابال، ۱۳۸۹، بخش ۳).

۳. کارکردهای تطبیقی و پایداری؛ تبیین رسالت آموزشی دانشگاه در حوزه مقاومت

دانشگاه با هدف آموزش در مقاطع عالی و تخصصی بنا شده است. در واقع نمی‌توان دانشگاهی را تصور کرد که هدف آن آموزش عالی و تخصصی نباشد. برای اینکه گفتمان مقاومت در ایران توسط دانشگاه تسری داده شود، لازم است به دانشکده‌ها، رشته‌ها، گروه‌ها و سرفصل‌های آموزشی دانشگاه‌ها که مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری هستند، اشاره‌ای داشته باشیم. در این راستا، تبیین معارف دفاع مقدس و گفتمان مقاومت برگرفته از انقلاب اسلامی تا اندازه‌ای مهم و راهبردی بوده که رهبر معظم انقلاب، مراقبت از متون و کتاب‌های درسی را مهم دانسته و تصریح دارند: «مطالب کتاب‌ها باید اتقان و استحکام داشته باشد و از هر گونه حرف سست و انحرافی، چه سیاسی و چه دینی و از هر گونه انحراف از واقعیت‌ها، به دور باشد. بنابراین مسئولان تدوین کتاب‌های درسی باید در نهایت دقت و امانت، وظایف خود را به انجام برسانند. یکی از چیزهایی که در این متون باید حتماً مورد توجه قرار بگیرد این است که پیام‌های انقلاب و معارف انقلاب در این متون گنجانده شود. معارف انقلاب فقط در کتاب معارف دینی و مانند اینها نیست، یا در کتاب ادبیات و امثال اینها؛ در همه متون می‌شود به مناسبت‌هایی معارف انقلاب را، اشاره‌های انقلاب را، درس‌های انقلاب را گنجانند» (خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۲/۹۸).

در این راستا، تاکنون بیش از ۷۰ رشته/مقطع با موضوعات مرتبط با گفتمان مقاومت در وزارت علوم مصوب شده است که سالانه از طریق کنکور سراسری مبادرت به پذیرش دانشجوی می‌نماید (<https://prog.msrt.ir/fa/grid/113>). مفاهیم انقلاب اسلامی، دفاع مقدس، جنگ، پاسداری، پایداری، پدافند غیرعامل، و مقاومت از جمله مفاهیمی

هستند که سرفصل دروس رشته‌های مرتبط را پوشش می‌دهند. البته این امر بدان معنا نیست که در رشته‌های دیگر به گفتمان مقاومت پرداخته نمی‌شود. طبیعی است که در رشته‌های مختلف علوم سیاسی، روابط بین‌الملل، جامعه‌شناسی، ارتباطات و چندین رشته دیگر نیز به گفتمان مقاومت توجه شده است. در جدول ذیل رشته‌های مرتبط در چهار مقطع کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا طبق آخرین ابلاغیه‌های وزارت علوم احصاء شده‌اند:^۴

جدول شماره (۱): رشته‌های مرتبط با گفتمان مقاومت

کاردانی	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکترای تخصصی
- پدافند جنگ شیمیایی، میکروبی و هسته‌ای	- تربیت مربی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی - گرایش عقیدتی - پاسداری از انقلاب اسلامی اطلاعاتی امنیتی - پاسداری از انقلاب اسلامی پشتیبانی - سازندگی - پاسداری از انقلاب اسلامی دفاعی - پاسداری از انقلاب اسلامی دفاعی - پاسداری از انقلاب اسلامی فرهنگی - اجتماعی - تربیت مربی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی - پاسداری از انقلاب اسلامی گرایش سیاسی - جغرافیای نظامی (مطالعات دفاعی و امنیتی) - علوم دفاعی	- تاریخ انقلاب اسلامی - برنامه و بودجه دفاعی - پدافند غیرعامل - پدافند غیرعامل زیستی - پدافند غیرعامل گرایش آفا (استتار، فریب، اختفا) - پدافند غیرعامل گرایش امنیت ملی - پدافند غیرعامل گرایش سازه‌های دفاعی - پدافند غیرعامل گرایش سازه‌های دفاعی - پدافند غیرعامل گرایش طراحی - پدافند غیرعامل گرایش طراحی صنعتی بر مبنای پدافند غیرعامل - جامعه‌شناسی دفاع مقدس - جغرافیا و دفاع مقدس - رادیو الکترونیک با گرایش جنگ‌های الکترونیک - ردگیری و فرامین رادیویی - زبان و ادبیات فارسی - گرایش ادبیات مقاومت	- تاریخ انقلاب اسلامی - جنگ الکترونیک - مدرسی انقلاب اسلامی - مدرسی معارف اسلامی (گرایش انقلاب اسلامی) - مدیریت راهبردی فضای سایبر (گرایش‌های امنیت سایبری، مدیریت سایبری و دفاع سایبری) - مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی - مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی (گرایش اندیشه سیاسی رهبران انقلاب اسلامی) - مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی (گرایش آینده پژوهی انقلاب اسلامی) - مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی (گرایش بازتاب انقلاب اسلامی در جهان اسلام) - مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی (گرایش)

کاردرانی	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکترای تخصصی
	- علوم و معارف دفاع مقدس - مدیریت دفاعی - مهندسی دفاعی - پاسداری از انقلاب اسلامی - کارشناسی حرفه‌ای - روایتگری دفاع مقدس - پدافند غیرعامل	- سنجش از دور و سیستم اطلاعات جغرافیایی - گرایش مطالعات دفاعی - علوم اقتصادی گرایش دفاع و پدافند اقتصادی - علوم اقتصادی گرایش دفاع و پدافند اقتصادی - مدرسی الهیات و معارف اسلامی - گرایش تاریخ اسلام و ریشه‌های انقلاب اسلامی - مدرسی انقلاب اسلامی - مدرسی معارف اسلامی - گرایش انقلاب اسلامی - مدیریت امور دفاعی - گرایش عملیات ویژه - مدیریت امور دفاعی - گرایش مقاومت بسیج - مدیریت دفاعی - مدیریت دفاعی پشتیبانی - خدمات رزمی - مدیریت دفاعی گرایش پدافند هوایی - مدیریت دفاعی گرایش پدافند هوایی - مدیریت دفاعی گرایش جنگال و سایبر - مدیریت دفاعی گرایش دریایی - مدیریت دفاعی گرایش زمینی - مدیریت دفاعی گرایش هوایی - مطالعات امنیتی ایران	- جامعه‌شناسی سیاسی جمهوری اسلامی ایران) - مدیریت راهبردی فضای سایبر (سه گرایش امنیت سایبری و مدیریت دفاع سایبری)

کاردرانی	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکترای تخصصی
		- مهندسی امنیت فضای سایبری گرایش پدافند سایبری - مهندسی برق گرایش جنگ الکترونیک - مهندسی پدافند غیرعامل گرایش استتار، فریب، اختفا (آفا) - مهندسی پدافند غیرعامل گرایش طراحی صنعتی - پدافند غیرعامل گرایش مهندسی مدیریت بحران ناشی از جنگ - جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی - سنجش از دور و سیستم اطلاعات جغرافیایی گرایش مطالعات امنیتی - مدیریت پروژه گرایش دفاعی - مدیریت منابع انسانی گرایش سرمایه‌های انسانی دفاعی	

(طراحی توسط نویسندگان)

رشته‌های مرتبط با گفتمان مقاومت در دانشگاه‌های مختلف در حال آموزش و تربیت نیروهای متخصص برای تبیین و بسط این گفتمان هستند. با نگاهی به سرفصل رشته‌های دانشگاهی مشخص می‌شود که در دانشگاه‌های مختلف کشور این رشته‌ها در مقاطع مختلف دایر می‌باشند و سالانه دانشجویان متعددی در این رشته‌ها دانش آموخته می‌شوند. در جدول شماره (۲) به برخی از دانشگاه‌های کشور که در آنها رشته مطالعات انقلاب اسلامی به‌عنوان یکی از شاخه‌های گفتمان مقاومت تدریس می‌شود، اشاره می‌شود.

جدول شماره (۲): دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی فعال در حوزه مطالعات انقلاب اسلامی

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی فعال در حوزه مطالعات انقلاب اسلامی		
دانشگاه تهران	دانشکده معارف و اندیشه اسلامی	گروه تاریخ، تمدن و انقلاب اسلامی
	مرکز مطالعات عالی انقلاب اسلامی	گروه مطالعات انقلاب اسلامی
دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)	دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی	گروه مطالعات انقلاب اسلامی
دانشگاه خوارزمی	دانشکده ادبیات و علوم انسانی	گروه تاریخ (تاریخ انقلاب اسلامی)
دانشگاه گلستان	دانشکده ادبیات و علوم انسانی	گروه تاریخ (تاریخ انقلاب اسلامی)
دانشگاه رازی	علوم اجتماعی، اقتصاد و کارآفرینی	گروه مطالعات انقلاب اسلامی
دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)	دانشکده ادبیات و علوم انسانی	گروه تاریخ (تاریخ انقلاب اسلامی)
دانشگاه بوعلی سینا	دانشکده ادبیات و علوم انسانی	گروه تاریخ (تاریخ انقلاب اسلامی)
دانشگاه شاهد	دانشکده ادبیات و علوم انسانی	گروه مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی
دانشگاه معارف اسلامی	دانشکده مطالعات انقلاب اسلامی	گروه جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی ایران
		گروه انقلاب اسلامی
دانشگاه آزاد اسلامی	پژوهشکده علوم اجتماعی و انقلاب	
	مرکز فرهنگی دانشگاهی امام خمینی و انقلاب اسلامی	

(غفاری هشتجین و عبدالهی، ۱۳۹۹)

۴. کارکرد انسجام بخشی؛ تبیین فعالیت‌های پژوهشی دانشگاه و نیازهای نهضت مقاومت

پژوهش نقش محوری در تولید و تقویت انسجام را دارا است. دانشگاه‌ها یا به‌صورت پژوهش‌های بنیادین یا پژوهش‌های کاربردی، جهت‌گیری پژوهش‌های خود را مشخص

می‌کنند و بر این اساس طیف متنوعی از فعالیت‌های پژوهشی دارند که در ادامه به مهم‌ترین گونه‌های آن و نسبت آنها با نیازهای جریان مقاومت پرداخته می‌شود.

۴-۱. پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در حوزه مقاومت

بررسی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های کارشناسی ارشد و دکتری در دانشگاه‌های کشور روشن می‌سازد که در سال‌های اخیر رشد خوبی در تولید و گسترش پژوهش‌های دانشگاهی صورت گرفته است. به طور ویژه نیز در زمینه گفتمان مقاومت حجم زیادی از پایان‌نامه‌ها و مقالات علمی و پژوهشی در دانشگاه‌های کشور در این راستا هدایت شده‌اند؛ به‌عنوان مثال جستجو با کلیدواژه‌های مرتبط با این گفتمان در سامانه گنج‌ایراندک نشان می‌دهد که حجم پایان‌نامه‌های مرتبط زیاد می‌باشد و این روند رو به رشد نیز می‌باشد (<https://ganj.irandoc.ac.ir>). در همین خصوص باید به تصمیم دانشگاه آزاد اسلامی نیز اشاره داشت که به‌عنوان یک سیاست کلان تصویب و اعلام شده است. سخنگوی دانشگاه آزاد اسلامی با اشاره به این مسئله بیان می‌دارد که در اولین جلسه هیئت رئیسه دانشگاه آزاد اسلامی پس از شهادت سردار سپهد حاج قاسم سلیمانی، موضوع «گفتمان مقاومت» به سامانه طرح پایش اضافه شد (<http://farhikhtegandaily.com/news/36113/>).

۴-۲. مقاله‌های علمی در حوزه مقاومت

در حوزه تولید مقالات علمی - پژوهشی و علمی - تخصصی متون متعددی توسط اساتید به موضوع گفتمان دفاع مقدس اختصاص یافته است. جستجوی این مقالات در سایت‌های معتبر نورمگز (www.noormags.ir) و مگ‌ایران (www.magiran.com) و اس‌آی‌دی (www.sid.ir) نشان می‌دهد که نخبگان دانشگاهی در تلاشند تا به این موضوع با رویکردی علمی توجه نشان داده و ابعاد مختلف آن را بررسی نمایند؛ به‌عنوان مثال، فصلنامه‌های ادبیات پایداری، قدرت نرم، مطالعات دفاع مقدس، پدافند غیرعامل، سیاست دفاعی، برخی فصلنامه‌های مرتبط با موضوع انقلاب اسلامی و بعضی فصلنامه‌های مرتبط با مطالعات منطقه غرب آسیا و جهان اسلام با محوریت گفتمان مقاومت به تولید ادبیات دانشگاهی در این حوزه می‌پردازند.^۵

۳-۴. مشارکت دانشگاهیان در تولید آثار علمی در حوزه مقاومت

علاوه بر پژوهش‌های مکتوب ذکرشده، در جهت «دستیابی به اهداف» اصلی در نظر گرفته شده، برخی نهادهای پژوهشی، همچون پژوهشگاه‌ها و پژوهشکده‌های علمی در کشور به طور ویژه‌تری به مسئله مقاومت توجه دارند؛ به‌عنوان مثال مؤسسه پژوهشی و آموزشی امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)، پژوهشکده امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) و انقلاب اسلامی، بنیاد تاریخ‌پژوهی و دانشنامه انقلاب اسلامی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، دفتر ادبیات انقلاب اسلامی حوزه هنری، پژوهشکده علوم و فرهنگ اسلامی، پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (علیه‌السلام)^۶، اندیشکده تمدن نوین اسلامی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، پژوهشکده فرهنگ و اندیشه اسلامی (رجوع شود به: غفاری هشتجین و عبدالهی، ۱۳۹۹) و مرکز اسناد انقلاب اسلامی^۷ و برخی دیگر از پژوهشگاه‌ها و گروه‌های مطالعاتی به موضوع انقلاب اسلامی به‌طور عام و مقاومت اسلامی به‌طور خاص می‌پردازند. با عنایت به ماهیت دانشگاهی این مؤسسات و به‌ویژه حضور فعال دانشگاهیان در این پژوهشکده‌ها و پژوهشگاه‌ها، می‌توان فعالیت آنها را به‌عنوان شاخص معناداری برای اقبال دانشگاهیان به موضوع مقاومت ارزیابی نمود. در جدول زیر مهم‌ترین این مؤسسات معرفی شده‌اند:

جدول شماره (۳): فعالیت‌های پژوهشی حوزه مطالعات انقلاب و مقاومت اسلامی

فعالیت‌های پژوهشی حوزه مطالعات انقلاب و مقاومت اسلامی	
• مؤسسه چاپ و نشر عروج • مرکز اسناد انقلاب اسلامی • انتشارات حوزه و دانشگاه • انتشارات آموزشی و پژوهشی امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) • نشر معارف • مجمع ناشران انقلاب اسلامی (منا)	انتشارات در قالب کتاب
○ رهیافت انقلاب اسلامی ○ تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی ○ پژوهشنامه انقلاب اسلامی ○ پژوهش‌های سیاست اسلامی	انتشارات در قالب نشریه

فعالیت‌های پژوهشی حوزه مطالعات انقلاب و مقاومت اسلامی	
○ جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام	
○ مطالعات انقلاب اسلامی	
○ مطالعات دفاع مقدس	
○ الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی	
○ پژوهش‌های انقلاب اسلامی	

(غفاری هشتجین و عبدالهی، ۱۳۹۹)

۴-۴. همایش‌های علمی در حوزه مقاومت

علاوه بر حوزه‌های پژوهشی ذکر شده، در حیطه همایش‌های پژوهشی نیز گام‌های خوبی در دانشگاه برداشته شده که در سال‌های اخیر برخی از آنها ابعاد بین‌المللی نیز به خود گرفته‌اند. در ادامه مهم‌ترین این فعالیت‌ها اشاره می‌شود.

الف. همایش بین‌المللی «مکتب شهید سلیمانی؛ الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن‌ساز»
دانشگاه جامع امام حسین با همکاری برخی دانشگاه‌ها و مراکز علمی ایران و سایر کشورهای اسلامی و محور مقاومت، دومین همایش بین‌المللی گام دوم انقلاب اسلامی را با موضوع «مکتب شهید سلیمانی؛ الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن‌ساز» در ایام سالگرد شهادت آن شهید در دی ماه ۱۳۹۹ برگزار نمود. در این همایش در محور مبانی فرانظری مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران موضوعاتی چون مبانی هستی‌شناختی، مبانی معرفت‌شناختی، مبانی انسان‌شناختی و مبانی روش‌شناختی بررسی شد. در محور مطالعه تطبیقی مبانی فرانظری مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران با سایر مکاتب امنیتی، موضوعات الزامات مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران، امنیت در اندیشه فقها، متکلمین و فلاسفه اسلامی، جامعه‌شناسی تاریخی تأثیرگذار بر نگرش امنیتی جمهوری اسلامی ایران، الزامات اخلاقی - هنجاری مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران، الزامات فقهی - حقوقی مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران، الزامات سیاسی - حکومتی مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران، الزامات اقتصادی مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران و الزامات دفاعی مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران بررسی شد.
(<https://iqna.ir/fa/news/3911673>)

ب. همایش بین‌المللی «معماری مکتب امنیت در جمهوری اسلامی ایران و تدوین دکترین امنیتی سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی»:

این همایش توسط سازمان بسیج اساتید و با همکاری تعداد بیش از چهل دانشگاه و پژوهشگاه در بهمن ۱۳۹۹ برگزار شد. محورهای اصلی دریافت آثار صاحب‌نظران و پژوهشگران در این همایش عبارت بودند از: مکتب امنیت در جمهوری اسلامی ایران؛ مبانی نظری و رهیافتی، دکترین‌ها و آموزه‌های امنیتی و دفاعی مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران، معنانشناسی و انسان‌شناسی امنیت و دفاع در مکتب امنیتی جمهوری اسلامی ایران، امنیت انسانی و تروریسم در دیدگاه مکتب امنیتی جمهوری اسلامی، جایگاه سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی و نقش ایشان در مکتب امنیتی و دفاعی جمهوری اسلامی ایران، امنیت انسانی و تروریسم در دکترین سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی (msrt.ir).

پ. همایش ملی ابعاد نظری و عملی مقاومت

این همایش با حضور مقامات و اندیشمندان برجسته کشوری به‌صورت مجازی در دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) در روز دوشنبه ۱۵ دی‌ماه ۱۳۹۹ برگزار شد. در این همایش، مبانی و نظریه‌های مقاومت/مقاومت اسلامی، جمهوری اسلامی ایران و مقاومت اسلامی در سپهر داخلی، جمهوری اسلامی ایران و مقاومت اسلامی در سپهر خارجی، مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی مقاومت، و در نهایت اندیشه و عمل شهید سپهبد قاسم سلیمانی در عرصه مقاومت بررسی شد (<http://conference.isu.ac.ir/fa>).

ت. اولین همایش بین‌المللی مقاومت اسلامی

این همایش دومین گام علمی مهم در تحلیل موضوعات مرتبط با مقاومت است که با محوریت دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) و با حضور طیف متنوعی از شخصیت‌های علمی و اجرایی در گستره مقاومت، از ایران و سایر کشورها در دی‌ماه ۱۴۰۰ برگزار شد. تحلیل مبانی معرفتی مقاومت، تبیین سیاست‌های جبهه مقاومت، و بالاخره توجه به راهبردهای پیش روی جریان مقاومت، مهم‌ترین محورهای این همایش بین‌المللی را شکل داده‌اند (www.conference.isu.ac.ir).

۵. کارکردهای هویتی - فرهنگی، تعریف و تقویت اهداف مقاومت توسط دانشگاه

با توجه به مفاد «سند دانشگاه اسلامی» و نیز مأموریت‌هایی که در فرمایشات مقام معظم رهبری در مورد دانشگاه وجود دارد، کارکرد فرهنگی متناسب با فرهنگ اسلامی ایرانی یکی از اصلی‌ترین کارکردهای دانشگاه در ایران پس از انقلاب اسلامی است. فرهنگ-سازی در حوزه مقاومت اسلامی و نیز گفتمان‌سازی مقاومت در دانشگاه از بدیهی‌ترین وظایف آن است. در حوزه فرهنگی فعالیت‌های مختلفی در دانشگاه‌ها صورت می‌گیرد که مهمترین آنها در حد بحث حاضر عبارتند از:

الف. کانون های فرهنگی: در زمینه گفتمان مقاومت در دانشگاه‌ها نیز در قالب برنامه‌های یادشده، اقدامات متعددی در نظر گرفته شده است. یکی از این موارد، کانون‌های فرهنگی هستند که با هدف زمینه‌سازی رشد خلاقیت‌های فرهنگی دانشجویان، سامان‌دهی خواسته‌ها و تلاش‌های خودانگیخته فرهنگی، هنری و اجتماعی دانشجویی و حمایت و هدایت این گروه از فعالیت‌ها جهت نیل به ارزش‌های متعالی اسلامی و ایرانی و به‌منظور تأکید بر هویت ملی و اسلامی، ارتقای سطح همکاری جمعی و بسط و تعمیق فرهنگ مشارکت در دانشگاه، در زمینه‌هایی از قبیل دینی و مذهبی، ادبی و هنری، اندیشه‌ای و اجتماعی فعالیت می‌کنند. طبق آخرین آمار تعداد کانون‌های فرهنگی و اجتماعی دانشگاه‌های کشور ۶۳۲۷ کانون می‌باشد که در چهار زیرگروه فرهنگی، اجتماعی، هنری و دینی فعالیت دارند. از این تعداد بیش از ۱۳۶ کانون با عنوان ایثار و شهادت و ۳۶ کانون با عنوان نشر ارزش‌های انقلاب اسلامی فعالیت می‌کنند، ضمن اینکه در کانون‌های دیگر هم فعالیت‌های مرتبط با مقاومت اسلامی صورت می‌گیرد؛ مانند برگزاری شب شعر مقاومت در کانون‌های شعر و ادب (مصاحبه با خانم منوچهری، کارشناس کانون‌های فرهنگی وزارت علوم).

ب. همایش های فرهنگی و اجتماعی: برگزاری همایش‌های فرهنگی و اجتماعی از جمله فعالیت‌های مهم و موثر در حوزه فرهنگ‌سازی در دانشگاه به شمار می‌آیند. به‌عنوان نمونه «دومین همایش ملی ادبیات مقاومت با محوریت شهید عالی مقام سپهبد قاسم سلیمانی»، با محورهای زیر، توسط دانشگاه بجنورد پیش‌بینی شده است: ادبیات مقاومت و مطالعات تطبیقی، مطالعات مردم‌شناسی، فرهنگ عامه و ادبیات شفاهی، نقد

اسطوره‌شناختی، زبان‌شناسی، مطالعات فرهنگی، نشانه‌شناسی ملی و قومی، وحدت ملی و قومی، ادبیات حماسی، مبانی انسان‌شناسی، فرهنگ و تاریخ ایران باستان، بلاغت، هویت ایرانی - اسلامی، سبک‌شناسی، مفهوم وطن، مضامین دینی، نقد و آسیب‌شناسی، ادبیات کودک و نوجوان، مطالعات بینامتنی، نقش مدافعان حریم و حرم، فناوری‌های نوین رسانه‌ای، جنگ نرم، تحلیل محتوای سبک کتب درسی، و دیگر موضوعات بدیع و نوآورانه (<http://icrl.ir/fa>). علاوه بر این، همایش «مقاومت اسلامی از نگاه قرآن کریم» ۱۷ بهمن ۱۳۹۸ در مرکز همایش‌های غدیر قم برگزار شد. این همایش توسط پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن کریم قم با همکاری مراکز پژوهشی قرآنی کشور برگزار شد. مبانی و اصول مقاومت اسلامی از منظر قرآن کریم از جمله اعتقادی، سیاسی، اخلاقی و فقهی، شاخصه‌ها و الگوهای مقاومت در قرآن کریم از جمله پیامبران، ائمه معصومین (علیهم‌السلام)، فرماندهان نظامی، زنان الگو، جوانان و جوامع الگو از جمله محورهای همایش بود. در انتهای نشست از «فرهنگ‌نامه مقاومت» رونمایی شد. مدیر گروه فرهنگ‌نامه‌های قرآنی پژوهشگاه فرهنگ و معارف قرآن نیز با اشاره به اینکه پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن کریم جامع‌ترین زیرساخت اطلاعات قرآنی را در کشور فراهم کرده است، گفت: شورای ملی همایش تصمیم گرفت تمام اطلاعات قرآنی را در قالب فرهنگ‌نامه نرم‌افزاری ایجاد کند تا پژوهشگران از این نرم‌افزار در موضوع مقاومت و محورهای همایش بهره ببرند (<http://www.ibna.ir/fa/tolidi/281831>).

در ضمن در راستای تقویت گفتمان فرهنگی مقاومت، سومین کنگره ملی شهدا در دانشگاه‌ها طراحی و برنامه‌ریزی شده است. از اوایل دهه ۹۰ با شکل‌گیری دبیرخانه کنگره ملی شهدای دانشجویان این برنامه‌ها گسترده‌تر و با قوت بیشتری انجام یافت و در طول سال‌های گذشته اقدامات متنوعی برای معرفی شهدای دانشجویان به‌عنوان الگوهای رفتاری و عملی دانشجویان با برگزاری یادواره‌های شهدا، دیدار با خانواده‌های شهدای دانشجویان، برگزاری مسابقات علمی، ورزشی، فرهنگی، تولید آثار و محصولات فرهنگی از قبیل تولید فیلم، مستند، انیمیشن، کتاب و نمایشنامه رادیویی و پروژه عظیم جمع‌آوری اطلاعات شهدای دانشجویان صورت گرفت. همه فعالیت‌های بیان‌شده در قالب دو دوره کنگره شهدای دانشجویان انجام شده است (<https://defapress.ir/fa/news/417955>).

علاوه بر فعالیت‌های صورت گرفته برای نهادینه‌سازی فرهنگ ایثار و شهادت در دانشگاه‌ها، طرح‌های مختلفی در دانشگاه‌ها نیز اجرایی شده که به برخی اشاره می‌شود: تشکیل کانون‌های ایثار و شهادت، تدفین شهدای گمنام در دانشگاه‌ها، ساخت یادمان شهدای گمنام در دانشگاه‌ها، برگزاری کرسی‌های نقد و نظریه‌پردازی با عنوان فرهنگ مقاومت، برگزاری شب‌های خاطره، مزین نمودن فضاهای مختلف دانشگاه‌ها به نام شهدای مقاومت، برگزاری اردوهای راهیان نور، برگزاری یادواره‌های شهدای مقاومت و ده‌ها مورد دیگر.

جدول شماره (۴): فعالیت‌های فرهنگی مرتبط با گفتمان مقاومت

فعالیت‌های فرهنگی مرتبط با گفتمان مقاومت	
• سومین کنگره ملی شهدا • مقاومت اسلامی از نگاه قرآن کریم • دومین همایش ملی ادبیات مقاومت با محوریت شهید عالی‌مقام سپهبد قاسم سلیمانی	کنگره‌ها، همایش‌ها و نشست‌های فرهنگی
○ تشکیل کانون‌های ایثار و شهادت ○ تدفین شهدای گمنام در دانشگاه‌ها ○ ساخت یادمان شهدای گمنام در دانشگاه‌ها ○ برگزاری کرسی‌های نقد و نظریه‌پردازی با عنوان فرهنگ مقاومت ○ برگزاری شب‌های خاطره ○ مزین نمودن فضاهای مختلف دانشگاه‌ها به نام شهدای مقاومت ○ برگزاری اردوهای راهیان نور ○ برگزاری یادواره‌های شهدای مقاومت ○ برگزاری شب شعر مقاومت در کانون‌های شعر و ادب	فعالیت‌های تبلیغی و ترویجی در حوزه مقاومت در دانشگاه‌ها

(طراحی توسط نویسندگان)

نتیجه‌گیری

تا به حال بحث عموماً بر روی نقش عملی اسلام و کارایی اسلام سیاسی بوده است، اما نظریه‌پردازان اسلام سیاسی به تدریج اندیشه مقاومت را به‌عنوان مبنای اسلام سیاسی

معاصر برگزیده‌اند. از آنجا که مقاومت در دستورکار اصلی سیاست داخلی و خارجی ایران قرار دارد، طبیعی است که همه نهادهای سیاسی و اجتماعی لازم است نسبت به آن حساس و فعال باشند. تحقیق حاضر از منظر دانشگاه به این موضوع پرداخته است.

جمع بندی: گفتمان مقاومت به دلیل نوپایی نیاز به تقویت و ترویج از سوی نهادهای مختلف دارد. از آنجاکه این گفتمان ماهیت فکری - فرهنگی دارد، نقش نهادهای فرهنگی در تبیین و ترویج آن بسیار بیشتر است. به نظر می‌آید یکی از مهم‌ترین این نهادها، دانشگاه به‌عنوان تولیدکننده و مروج فکر و فرهنگ در جامعه است.

نتایج حاصل آمده: پژوهش حاضر نشان داد که تا به حال فعالیت‌های خوبی در حوزه‌های پژوهشی و فرهنگی یعنی؛ «یکپارچگی و انسجام» و «دستیابی به هدف»، در تبیین و ترویج گفتمان مقاومت اسلامی صورت گرفته، اما در حوزه آموزشی و رشته‌های مرتبط با گفتمان مقاومت یعنی؛ «تطبیق» و «پایداری» نیاز به فعالیت‌های علمی بیشتری است.

پیشنهادها: با توجه به تجارب و فعالیت‌های احصاء‌شده در این مقاله، پیشنهادهای نویسندگان به شرح زیر در حد موضوع حاضر ارائه می‌شود:

الف. در حوزه پژوهشی: تولید و نشر کتاب در حوزه مقاومت از سوی دانشگاه‌های کشورهای اسلامی به زبان‌های مختلف، حمایت مالی، تصویب و انجام رساله و پایان‌نامه با موضوع مقاومت، برگزاری کرسی‌های علمی، ایجاد و حمایت از نشریه‌های مکتوب و دیجیتال مرتبط با مقاومت، حمایت از ایده‌پردازی‌های نوین (استارت‌آپ).

ب. در حوزه آموزشی: ایجاد رشته یا گرایش در تحصیلات تکمیلی رشته‌های مرتبط با موضوع مقاومت؛ تعریف واحدهای درسی مرتبط با موضوع مقاومت.

پ. در حوزه تربیتی و فرهنگی: برگزاری نمایشگاه‌های مرتبط با فرهنگ مقاومت در سطح دانشگاه‌ها، ترویج این مسئله در دانشگاه‌های سایر کشورهای مسلمان، برگزاری همایش و نشست‌های عملی - دانشگاهی، تقویت کانون‌های فرهنگی - هنری مقاومت.

ت. در حوزه نهادی و سازمانی: راه‌اندازی پژوهشکده مقاومت‌پژوهی جهت ترویج و تبیین گفتمان مقاومت و ترویج مصادیق مرتبط با آن، تشکیل انجمن علمی مطالعات مقاومت در سطح اساتید.

یادداشت‌ها

1. Theory of structural functionalism

2. Function

3. Talcott Parsons

۴. این مسئله به تدریج در حال بسط بوده و منابع بیشتری در این زمینه آماده می‌شود. در این رابطه رئیس مرکز امور شاهد و ایثارگران دانشگاه آزاد اسلامی بیان می‌دارد: کتاب نظام موضوعات دفاع مقدس با همکاری معاونت علوم انسانی و بنیاد حفظ و نشر آثار دفاع مقدس را به زودی تدوین خواهیم کرد و در اختیار دانشجویان قرار خواهیم داد (<http://www.iscanews.ir/news/1073694>).

5. <https://rppc.msrt.ir/fa/download/category>

۶. به عنوان مثال کتاب شیعیان نیجریه نوشته آقای رضا ادبی فیروزجائی و دکتر حبیب زمانی محبوب از جمله مهم‌ترین کتب این پژوهشگاه در حوزه مقاومت و پایداری است.
۷. به عنوان مثال کتاب‌هایی همچون انتفاضه شعبانیه (به قلم دکتر صفاءالدین تبرائیان) حزب‌الله لبنان و بیداری اسلامی (به قلم حمید پاشاپور) بیداری اسلامی در بحرین (سید رضی عمادی) از جمله این موارد هستند.

کتابنامه

- پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) به آدرس: <https://ganj.irandoc.ac.ir>
تنهایی، حسین (۱۳۷۱). *درآمدی بر مکاتب و نظریه‌های جامعه‌شناسی*. تهران: نشر مرنیدز.
خامنه‌ای، سید علی، پایگاه نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای: khamaneh.com
خبر برگزاری همایش بین‌المللی معماری مکتب امنیت در جمهوری اسلامی و تدوین دکترین امنیتی سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی به آدرس: <https://www.msrt.ir/fa/news/55803>
خبر برگزاری همایش بین‌المللی «مکتب شهید سلیمانی؛ الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن‌ساز»؛ به آدرس: <https://iqna.ir/fa/news/3911673>
دبیری مهر، امیر (۱۳۹۲). *مؤلفه‌های فرهنگی گفتمان مقاومت اسلامی در خاورمیانه*. تهران: نشر پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، پژوهشکده باقرالعلوم.
دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی به آدرس: <https://prog.msrt.ir/fa/grid/113>
دومین همایش ملی ادبیات مقاومت با محوریت شهید عالی‌مقام سپهبد قاسم سلیمانی به آدرس: <http://icrl.ir/fa>
رحمانی‌نژاد، معصومه (۱۳۹۶). نقش دانشگاه‌ها در ادبیات مقاومت (مطالعه موردی دانشگاه آزاد واحد داریون). *نخستین همایش ادبیات مقاومت با محوریت شهدای دانشجو استان*

خراسان شمالی. به آدرس: <https://civilica.com/doc/746953>

ریتزر، جورج (۱۳۷۴). بنیان‌های جامعه‌شناسی. (تقی آزاد ارمکی، مترجم). تهران: نشر سیمرغ. ستوده، هدایت‌الله و کمالی، ایرج (۱۳۸۳). جامعه‌شناسی با تأکید بر کارکردگرایی و... تهران: انتشارات ندای آریانا.

سند دانشگاه اسلامی، مصوبه جلسه ۷۳۵ شورای عالی انقلاب فرهنگی مورخه ۹۲/۴/۲۵. شهریار، حیدر (۱۳۹۳). تحلیل تطبیقی گرایش سیاسی دانشجویان علوم انسانی؛ مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه تهران. دوفصلنامه علمی - پژوهشی دانش سیاسی، ۱۰(۲۰)، صص. ۶۳-۱۰۱.

غفاری هشتجین، زاهد و عبدلهی، فردوس (۱۳۹۹). بررسی جایگاه حوزه مطالعات انقلاب اسلامی در نظام آموزش عالی ایران. فصلنامه علمی پژوهشی جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، ۸(۱۶)، صص. ۷۹-۱۰۱.

کابال، آلفونسو بوررو (۱۳۸۹). دانشگاه نهادی امروزی. (علی شریفی، مترجم). تهران: پژوهشکده مطالعات اجتماعی و فرهنگی.

مصاحبه با خانم منوچهری، کارشناس کانون‌های فرهنگی وزارت علوم. (۱۳۹۹/۸/۶). مهدی‌پور، آسیه (۱۳۹۸). تبیین مدل مفهومی مقاومت در اندیشه آیت‌الله سید علی خامنه‌ای. دو فصلنامه علمی دانش سیاسی، ۱۵(۳۰)، صص. ۵۳۹-۵۶۶.

میرقادری، سید فضل‌الله و کیانی، حسین (۱۳۹۱). مقاله بن‌مایه‌های ادبیات مقاومت در قرآن. فصلنامه علمی - تخصصی مطالعات ادبی متون اسلامی، ۱(۱)، صص. ۶۹-۹۵.

نبیل مطلق شقور، رفقه (۲۰۰۹). أثر حزب الله فی تطوير فكر المقاومة وأسالیبها فی المنطقة العربية. (رسالة الماجستير غیر منشوره)، جامعة النجاح الوطنية، نابلس، فلسطين.

نخستین همایش بین‌المللی «مقاومت اسلامی: در نظر و عمل»: <http://conference.isu.ac.ir/fa/>

<http://farhikhtegandaily.com/news/36113> (1399/7/2)

<http://www.ibna.ir/fa/tolidi/28183117> (1398/7)

<http://www.iscanews.ir/news/1073694> (1399/7/5)

<https://defapress.ir/fa/news/417955> (1399/7/2)